

L'arxiu, biblioteca i hemeroteca de Max Aub, a Sogorb

Història d'una recuperació cultural

Cinc anys després de l'inici d'una sèrie de negociacions entre la família de l'escriptor Max Aub Mohrenwitz (París, 1903-Mèxic, 1972) i diverses institucions públiques valencianes (1985-90), l'arxiu, biblioteca i hemeroteca de Max Aub arriba a València.

Cap a l'estiu de 1985 i amb motiu d'una visita particular de la investigadora valenciana Elena Aub Barjau, filla i marmessora de

l'escriptor Max Aub (1903-1972), a València, va tenir una primera entrevista amb Antoni Asunción Hernández, llavors president de la Diputació Provincial de València, qui es va interessar en la pro-

posta de la possible recuperació del llegat cultural de l'escriptor valencià a l'exili.

Antoni Asunción que, com a president de la corporació provincial, havia demostrat en més d'una ocasió la seua sensibili-

Max Aub a Mèxic, 1962 (?). (Foto: Ricardo Salazar)

Cronologia valenciana de Max Aub

1903. Naix a París Max Aub Mohrenwitz.

1905. Naix la seua germana Magda.

1903/14. Primers estudis al Collège Rollin de París.

Estueja a Alemanya (Berlín, Múnic, Nuremberg, etc.).

1914. La família Aub-Mohrenwitz, d'origen jueu, emigra a València en esclatar la primera guerra mundial.

Estudis secundaris a l'Institut Lluís Vives de València.

Coneix José Medina i José Gaos.

1920. Comença a treballar amb el seu pare i viatja per tot l'estat espanyol.

1921. Coneix Jules Romains a Girona.

1923. Viatja a Madrid i hi coneix l'escriptor Díez Canedo.

1925. Edita el primer llibre de versos *Poemas cotidianos*.

1926. Es casa amb Perpètua Barjau Martún.

Col·labora en la revista *Alfar*.

1928. Ingressa en el PSOE.

Publica la peça teatral *Narciso*.

Amistat amb els pintors Lahuerta i Sánchez.

1929. Publica el llibre de narracions *Geografía*.

1931. Publica *Teatro incompleto*.

1933. Edita el llibre de poemes *A*, amb dibuixos de Genaro Lahuerta i Pedro València.

1934. Publica el llibre de narracions *Luis Alvarez Petraña*.

1935. Comença a treballar amb el grup teatral El Buho.

1936. Dirigeix amb Josep Renau el diari *Verdad* (PSOE-PCE).

1937. Agregat cultural de l'ambaixada espanyola a París.

Col·labora en el Pavelló Espanyol, París, 1937.

1938. Secretari del consell nacional de teatre.

Inicia el rodatge, amb André Malraux, de *L'espoir*.

1939. Exili a França.

Internament en camps de concentració.

Presoner a Djelfa (Algèria).

1942/1972. Exili a Mèxic.

1969. Primer viatge a València.

1972. Segon i últim viatge a Espanya.

Mor a Mèxic, DF.

tat per la cultura i particularment per alguns escriptors, erudits i artistes de la generació valenciana dels trenta, amb la promoció de Juan Gil Albert, la reedició dels llibres de Vicente Gaos, el suport al pintor Genaro Lahuerta, etc., va atendre amb molt d'interès la possibilitat de recuperar els llibres, periòdics i papers personals de Max Aub que, nascut a París i mort a Mèxic, havia realitzat una bona part de la seua obra cultural a la ciutat de València.

Aquest contacte inicial es va continuar mantenint durant 1986 amb motiu d'un segon viatge d'Elena Aub a València i es va aprofundir quan, amb motiu de l'edició d'un número extra de la revista *Batlia* (1986) sobre les relacions culturals entre València i Mèxic (segles XVIII-XX), dedicaren a l'escriptor valencià unes pàgines especials de la publicació amb reproduccions de fotos, poemes i documents del seu arxiu, com també diversos textos. Així, es valorava la trajectòria valenciana, l'estètica i l'aportació literària d'aquest autor reconegut internacionalment.

Després d'entregar l'inventari de la biblioteca, el tema passà a les mans del responsable de Cultura de la Diputació de València, el diputat socialista Joan Josep Ros Piles (actual alcalde de Torrent) que va mantenir una correspondència amb la família expressant sempre l'interès de la corporació a adquirir l'important arxiu, biblioteca i hemeroteca de l'escriptor.

En principi, la família de Max Aub, ubicada principalment a Ciutat de Mèxic, oferia en venda, per uns 75.000 dòlars nord-americans d'aquell temps, una biblioteca d'uns 10.000 exemplars i una hemeroteca composta per vora 2.000 periòdics. La possibilitat de donació de l'arxiu particular es va plantejar, per primera vegada, l'estiu de 1987, quan amb motiu de la celebració del Congrés Internacional d'Escriptors i Artistes de València, Elena Aub s'entrevistà de nou amb Antoni Asunción, el diputat de cultura i un crític d'art com a intermediari de la família. En aquella entrevista es va suggerir la voluntat de la família de fer donació de més de 5.000 documents (correspondència, documentació editorial, retalls de premsa, etc.) que omplien els arxivadors de l'escriptor al seu estudi mexicà.

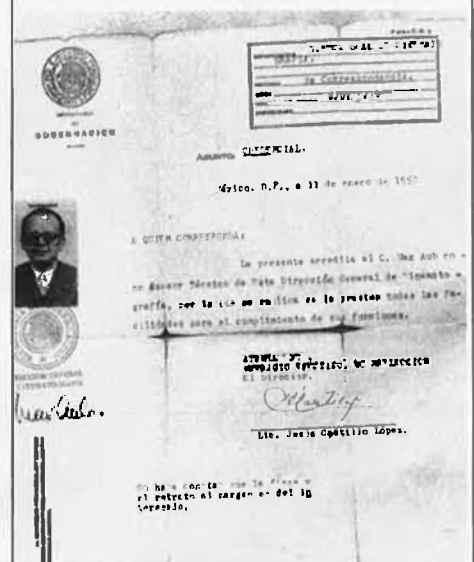
A partir d'aquell moment, l'arribada posterior del nou diputat de cultura i vice-president de la Diputació, Vicent Vercher i el nomenament d'Antoni Asunción com a director general de Presons del Ministeri de Justícia, el tema de la recuperació cultural del llegat Max Aub va quedar en el

Coberta del llibre de narracions de Max Aub *Geografía*. (Foto: AMG)

Max Aub, secretari del consell nacional de teatre, 1938. (Foto: AMG)

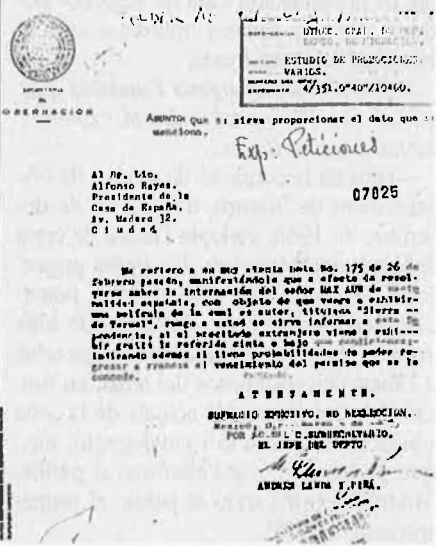
Credencial de Max Aub com a assessor tècnic del cine mexicà. (Foto: AMG)

Max Aub amb l'escriptor francès André Gide, 1937 (?). (Foto: AMG)

Max Aub i el seu nét a l'Havana, Cuba, 1968. (Foto: Federico Álvarez/AMG)

Petició de Max Aub al govern de Mèxic per difondre el film *Sierra de Teruel*, 1940. (Foto: AMG)

més lamentable oblit.

La Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, informada del tema des del primer moment –Emili Soler Pascual, responsable de cultura del PSOE i llavors director general de Cultura, s'havia entrevistat amb Elena Aub, vint-i-quatre hores després de la primera visita a Antoni Asunción, el 1985– no va donar cap pas a favor d'una solució efectiva de l'assumpte. Almenys en temps del conseller Cebrià Ciscar. Així mateix, també n'estava assabentat des d'un principi Ricardo Munoz Suay, llavors director de la Filmoteca, i que era al seu torn amic de l'escriptor i d'alguns membres de la família.

Malgrat la lentitud de les negociacions, la família de Max Aub va tenir un gest d'atenció cap a la Generalitat valenciana, i féu donació, a la tardor de 1987 –tres anys després d'infuctuoses negociacions amb les institucions públiques valencianes, 1985-87– del guió, les fotografies i la documentació original del film d'André Malraux i la versió al castellà de Max Aub, *Sierra de Teruel* (1939).

En aquest cas, Cebrià Ciscar, reaccionà molt favorablement. I Munoz Suay va acceptar la proposta d'un col·laborador de la conselleria de preparar, per a més endavant, una edició crítica de *Sierra de Teruel* que, finalment, sota la coordinació eficaç de Vicente Ponce, va editar la revista *Archivos de la Filmoteca* (1989).

El camí de la recuperació de Max Aub, que a començaments de la dècada va iniciar la *Cartelera Turia*, junt amb el Teatre Estable del País Valencià i València Cinema, amb el patrocini de l'Ajuntament de València (1980), i que van continuar la revista *Batlia* (1986) amb el plec dedicat a l'escriptor i la revista *Archivos* amb el número sobre *Sierra de Teruel* (1989), no acabava de completar-se ja que l'arxiu, biblioteca i hemeroteca, de fet, continuaven sense ser adquirits per ningú.

Fins i tot ofertes d'edicions d'alguns llibres de Max Aub fetes a la Institució Valenciana d'Estudis i Investigació (1987) no trobaren mai resposta afirmativa.

Alguns amics, estudiosos i especialistes de Max Aub es demanaven si els responsables culturals del PSOE coneixien realment la importància cultural, literària i política de l'autor.

¿Sabia, per exemple, Emili Soler, que Max Aub tenia el carnet número 65 de l'Agrupació o Societat Socialista de València, del Partit Socialista Obrer Espanyol, segons una afiliació datada el 23 de novembre de 1929?

¿Sabia Vicent Vercher, que Max Aub te-

nia el carnet número 3 de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de Cultura, segons una afiliació de 1936?

¿Coneixia, per exemple, Enric Cuñat, que Max Aub va ser l'agregat cultural de l'Ambaixada de la República Espanyola a París (1937) i que va tenir una participació significativa en la coordinació del Pavelló Espanyol de l'Exposició Internacional de París, 1937, i en la tramitació del pagament de les despeses del *Gernika* de Picasso? Tots aquests mèrits cívics, polítics i culturals –a més, cal recodar-ho, de la seua personalitat intel·lectual, cultural i literària– ¿no eren suficients perquè la Generalitat valenciana, mitjançant l'Ajuntament, la Diputació o la Conselleria de Cultura, haguera recuperat per al *cap i casal* el llegat de Max Aub?

Convindria que parlaren alguns dels polítics ací esmentats per conèixer les raons de fons per les quals, a la ciutat de València, durant tres anys, ningú va moure un dit per adquirir aquest important llegat.

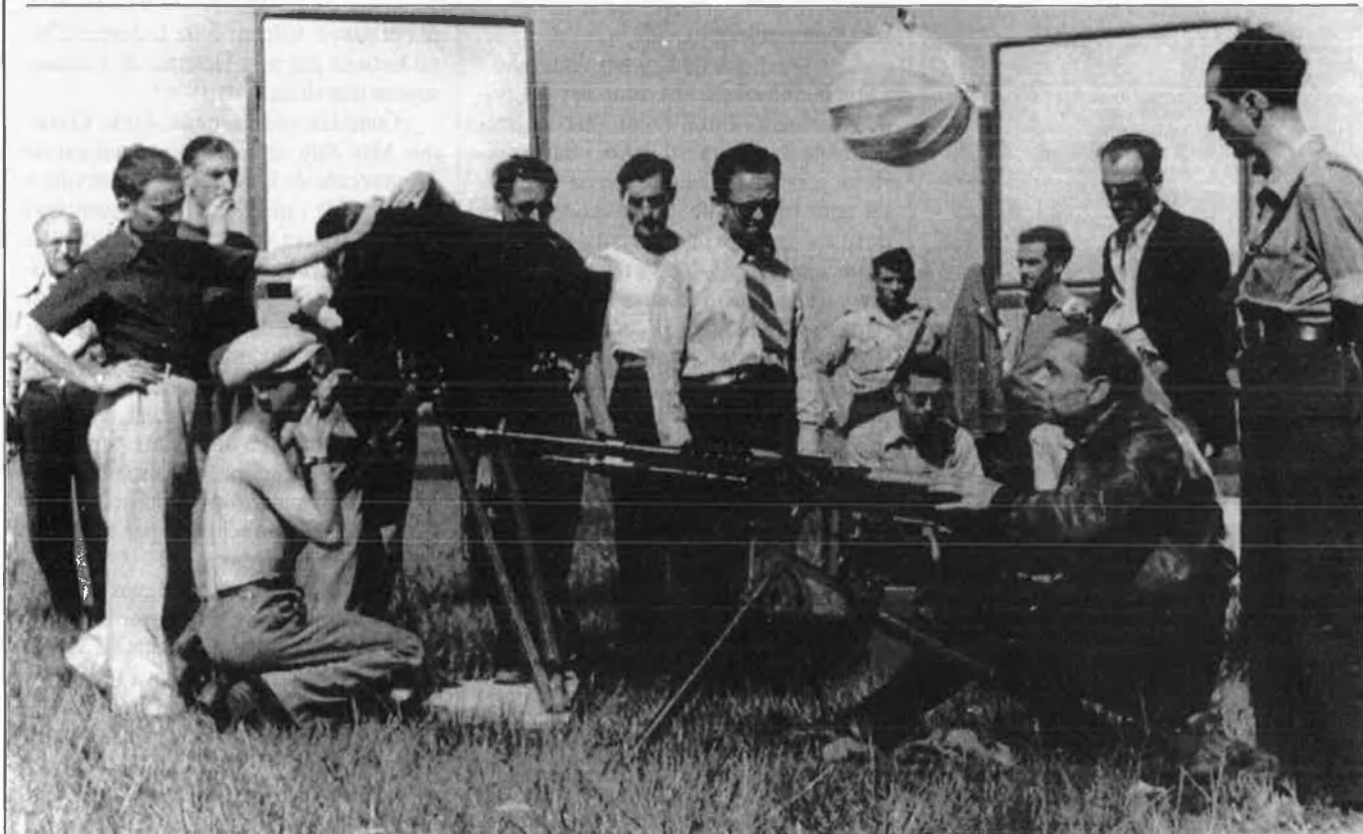
No volem pensar, per cap raó, que el nom de Max Aub fóra inoportú per haver militat en la maçoneria, haver estat simpatitzant dels comunistes o haver estat sempre pròxim a Negrín...

El cas és que, després d'una sèrie d'articles en la premsa valenciana sobre la possible pèrdua de l'arxiu, biblioteca i hemeroteca per part de la Comunitat Valenciana, l'alcalde socialista de Sogorb, Miguel Ángel González –càrrec del qual va dimetir a la primavera de 1989– va prendre la iniciativa d'adquisició del llegat de Max Aub, i en un ple extraordinari (11-XI-1988) va aconseguir el suport majoritari de tots els partits per a comprar la biblioteca i la possibilitat de crear la Fundació Max Aub que garantirà d'ara endavant el bon funcionament de la gestió.

En la premsa de la tardor de 1988 es parlava d'un possible acord entre l'Ajuntament de Sogorb, la Diputació de Castelló i la Conselleria de Cultura, per finançar l'adquisició de la biblioteca.

Afortunadament, la desil·lusió de la família Aub davant el tema –en una carta d'Elena Aub a un crític d'art valencià deia literalment: "No vull que l'oferesques més. S'ha acabat. No és obligació dels valencians adquirir el que no els interessa"– es va superar gràcies a l'entusiasme de l'alcalde socialista de Sogorb, el ple municipal i el viatge fet per una delegació castellonenca, el 14 de desembre de 1988, dia que es va signar el contracte de compra-venda de la biblioteca de Max Aub.

La premsa de Castelló, el dia 3 de gener de 1989, deia en titulars: "La biblioteca de

Max Aub en el rodatge de *Sierra de Teruel*, 1938. (Foto: Denis Marion / AFGV)

Max Aub llegirà a Segorbe en este trimestre" (*Mediterráneo*).

La notícia de l'adquisició va tenir molt de ressò a Ciutat de Mèxic on se celebrà un acte de confraternització a l'Aienseo Español de México, al qual assistiren, entre altres José Puche Álvarez, Vicente Rojo, Federico Álvarez, Carmen Ruiz Funes i Pedro Bermejo, ambaixador d'Espanya a Mèxic. La recuperació estava en marxa.

A partir d'aquell moment totes les il·lusions de l'alcalde socialista Miguel Ángel González, de capitalitzar el tema Max Aub, amb la creació d'una Fundació Max Aub, relançament del Concurs de Contes Max Aub i immediata i efectiva ubicació de la Biblioteca, s'ensorraren a causa d'una moció de censura, plantejada a la primavera de 1989, per l'oposició i que va posar fi a l'exercici del seu càrrec.

Malgrat tot, el nou alcalde de Segorb, Luis Pedro Martín, militant republicà del grup ARDE, mantingué el desig de la corporació de l'11 de novembre de 1988 i va confirmar l'adquisició que avui és ja una realitat. D'aquesta manera, el País Valencià recupera un important llegat dels anys de la postguerra i una biblioteca de primer ordre sobre l'exili espanyol i la cultura llatinoamericana del segle XX.

Manuel Garcia

Luis Pedro Marín, alcalde de Segorb

¿ *Quan va aprovar el municipi de Segorb l'adquisició de la Biblioteca Max Aub?*

—En sessió extraordinària de l'ajuntament de l'11 de novembre de 1988 s'aprova, amb els vots favorables de tots els partits polítics que componien la corporació municipal, és a dir, Acció Republicana Democràtica Espanyola, Partit Popular, Centre Democràtic i Social.

¿ *Quines vinculacions tenia Max Aub amb Segorb?*

—Les vinculacions de Max Aub no eren exactament amb Segorb, sinó amb la comarca de l'Alt Palància, que va incloure en els seus llibres, sobretot *Viver de les aigües*, on comença una història relacionada amb la guerra civil.

¿ *Com finançarà el municipi el pagament de l'esmentat llegat cultural?*

—En un principi, el cost total de l'adquisició del llegat de l'escriptor anava a càrrec de l'ajuntament. Però davant la problemàtica econòmica existent en aquesta corporació, demanarem ajuda a la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana i a la Diputació Provincial de Castelló, els quals han fet el pagament d'aquest llegat cultural, i n'han

deixat la custòdia i el funcionament a l'Ajuntament de Segorb.

¿ *On s'instal·larà de moment l'arxiu, biblioteca i hemeroteca de Max Aub?*

—Ben entès que nosaltres tenim dependències i infraestructura suficient per a ubicar l'esmentat llegat, considerem que altres institucions de Segorb —com és el cas de la Fundació Caja de Segorbe— podrien albergar aquesta biblioteca amb la idoneïtat dels seus locals.

¿ *Pensen crear alguna Fundació que garantezca l'ús social, cultural i promocional d'aquest llegat?*

—Dins de la comissió de govern de l'Ajuntament de Segorb, del dia 10 de desembre de 1988, s'adoptà l'acord de crear la Fundació Max Aub. Tot aquest projecte té com a finalitat salvaguardar, potenciar i difondre el nom i les obres de Max Aub. La nostra voluntat és que estiga aviat a l'abast dels estudiosos del tema, en funció dels condicionants actuals de la seua ubicació, instal·lació i catalogació, etc., que poden demorar l'obertura al públic. Voldríem obrir l'arxiu al públic el primer trimestre de 1991.

M.G.